

Konferenssin esittely

- Kirja historiassa
- Identiteetti ja julkisuus
- Tiede, historiatiede ja objektiivisuus

Pohjoismainen aatehistorian jatko-opiskelijoiden konferenssi (NIHK) perustettiin 1990-luvun puolivälissä aatehistorian eri suuntauksia edustavien jatko-opiskelijoiden kohtaustapaikaksi, jossa nämä voivat esitellä käynnissä olevia tutkimustöitään ja tutustua toistensa tutkimuksiin. Jatko-opiskelijat ovat kokoontuneet yhteiseen konferenssiin kahden vuoden välein. Ensimmäinen konferenssi pidettiin Lundissa (1997) ja toinen Uumajassa (1999). Nyt konferenssi järjestettiin ensi kertaa Suomessa ja sen virallisena isäntänä toimi Helsingin yliopiston historian laitos. Käytännön järjestelyt hoitivat laitoksen jatko-opiskelijat.

Aatehistorian jatko-opiskelijoiden konferenssin valmistelukomitea halusi tarjota pohjoismaisille kollegoilleen yleiskuvan siitä, millaista aatehistoriallista tutkimusta Suomessa tällä hetkellä tehdään. Samalla tavoitteena oli luoda kontakteja niiden suomalaisten aatehistoriaan suuntautuneiden jatko-opiskelijoiden välille, jotka työskentelevät Suomen yliopistojen historian, kulttuurihistorian tai aatehistorian laitoksissa, sekä edistää pohjoismaista vuorovaikutusta ja yhteistyötä aatehistorian tutkimuksen alalla. Aatehistorian erilaiset teoreettiset ja metodiset perusongelmat ovat yhteisiä kaikille alan tutkijoille. Sen lisäksi Pohjoismaiden väliset erot ja yhtymäkohdat tarjoavat monissa tutkimuskysymyksissä kiinnostavia vertailukohtia.

Konferenssissa oli kolme pääteemaa, jotka esittelivät erilaisia tapoja lähestyä aatehistoriaa: *Kirja historiassa*, *Identiteetti ja julkisuus* sekä *Tiede, historiatiede ja objektiivisuus*. Näitä teemoja käsiteltiin erillisissä työpajoissa. Tämän lisäksi ohjelmaan kuului mukaan kutsuttujen professoreiden luentoja konferenssin pääteemoista.

Kirja historiassa

Kirjahistoria on määriteltävissä kirjoitetun sanan välityksellä tapahtuneen kommunikaation sosiaali- ja kulttuurihistoriaksi. Sen pyrkimyksenä on tutkia kirjojen tuotantoa, kustantamista ja levitystä, kiinnittäen tasapuolisesti huomiota prosessin kaikkiin vaiheisiin, kirjan kulkuun tekijältä lukijalle ja päättyen lopulta sen vaikutuksiin. Kirjahistoria palautuu kahteen erilliseen historiantutkimuksen traditioon. Yksi lähtökohta on historiallinen bibliografia, joka keskittyy kirjaan esineellisenä objektina. Toinen on Annales-traditio, joka painottaa kirjallisuuden ja yhteiskunnan välisiä suhteita.

Tutkimussuunnan merkittävimpiä saavutuksia on lukemisen ja lukijapalautteen suhteuttaminen muuhun historialliseen tapahtumiseen. Toisin sanoen tekstin tuottamista, sen kiertoa ja tulkintaa ei voida irrottaa niiden historiallisesta kontekstista. Kirjahistoria on valittu yhdeksi konferenssin teemaksi osoittamaan, kuinka vahvasti aatehistoria on yhteydessä muihin historiantutkimuksen osa-alueisiin ja korostamaan kongressin tieteidenvälistä luonnetta. Kirjahistoriateeman alla on tarkoitus ensisijaisesti analysoida eri tyyppisiä kommunikaation väyliä: kirjoitettujen tekstien sisältämien viestien lähettämisen tapoja ja muotoja sekä niiden vastaanottoa.

Käsiteltäviä erityisteemoja olivat muun muassa:

1. Paino- ja kustannustalot. Mikä on ollut painajan ja kustantaja rooli markkinoille levitettyjen tuotteiden valinnassa? Mikä on ollut näiden tahojen vaikutus painettujen tekstien muotoon ja niiden sisältämään sanomaan?
2. Kirjakaupat. Kuinka ne ovat toimineet? Kuka on valinnut lukijoille tarjotut tuotteet? Kuinka eriytynyt on eri kirjakauppojen tarjonta ollut?
3. Ei-painettu sana. Minkä muiden kanavien kautta kirjallisuus tavoittaa lukijansa? Kuinka sensuuri on vaikuttanut kirjojen kirjoittamiseen ja jakeluun? Mikä on ollut käsikirjoitetun ja painetun sanan välinen suhde?

4. Lukijat. Millaisin motiivein lukijat ovat valinneet luettavansa? Minkä tyyppistä informaatiota he ovat saaneet saatavissa olevasta kirjallisuudesta? Kuinka tekstejä on luettu? Kuinka niitä on tulkittu?

Identiteetti ja julkisuus

Identiteetin ja julkisuuden suhde uuden ajan Euroopassa liittyy läheisesti kahteen instituutioon, hoviin ja kaupunkiin. Absolutismin hovikulttuuri ja suurkaupunkijulkisuuden instituutiot loivat uuden kohteliaisuuden koodiston keskiaikaisperäiseen säätyhierarkiaan perustuvien konventioiden rinnalle.

Hovi ja kaupunki synnyttivät julkisia sfäärejä, jotka edellyttivät julkisen identiteetin uudenlaista muokkaamista sekä puheen että ruumiillisuuden tasolla. Salonkien presiöösi miljöö tarjosi puitteet luonnetyyppien ja käytösihanteiden pohdinnalle, mistä de la Bruyèren *Les Caractères* on yksi kirjallisuushistoriaan jäänyt esimerkki. Kahvihuoneiden julkisuutta puolestaan hallitsi anonymiteetti, mahdollisuus ilman taustaan ja henkilöllisyyteen liittyviä ennako-oletuksia osallistua yleisiä kysymyksiä käsittelevään dialogiin. Kohteliaisuuskulttuuri eri variaatioineen problematisoitui niin uskonnollisissa, poliittisissa, pedagogisissa, moraalifilosofisissa kuin kaunokirjallisissa ja keskustelutaitoon liittyvissä yhteyksissä.

Ongelmiksi nousivat perinteisen koodiston (*courtoisie*, *courtesy*) suhde kohteliaisuuskulttuurin (*civilité*, *civility*) muotoihin; kohteliaisuus ja sen vaatima julkisen minän työstäminen; tuotetun identiteetin suhde "aitoon" minään; seurallisuuden vaatimusten suhde moraalisiin periaatteisiin; maun ja arvostelukyvyn kaltaisten ominaisuuksien merkitys julkiselle minälle.

Aihepiiriä koskevia teoreettisia kysymyksiä:

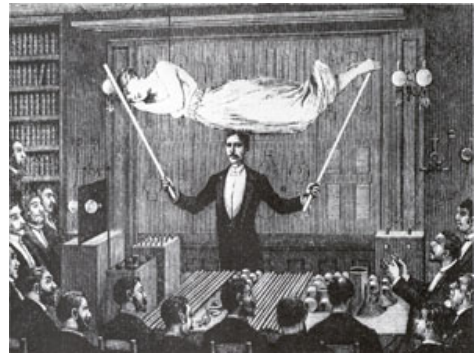
1. Kohteliaisuuskulttuuriin ja sivilisointiprosesseihin liittyvät kysymyksenasettelut.
2. Käsitehistorialliset analyysit.
3. Tematisoinnit subjektiviteetin muotojen historiallisuudesta.

Käytäntöön painottuvia lähestymistapoja:

1. Ruumiin koodaaminen: eleet, liikkeet, sosiaalinen koreografia ylipäätään; seksuaaliteetti.
2. Diskursiivinen taso: etiketti; keskustelun taito; retoriikka; moraalinen ja pedagoginen kirjallisuus; kaunokirjallisuus.
3. Tila ja näkyvyys. Interiöörit ja eksteriöörit. Kaupunkisuunnittelun luomat struktuurit. Arkkitehtonisen ja sosiaalisen tilan organisaatio hovissa. Kahviloiden, klubien ja salonkien kaltaiset julkiset ja puolijulkiset tilat kohtaamisten näyttämönä.
4. Kuvataiteet: muotokuvamaalaus; mesenaattijärjestelmä; yleisö; taitelijan yksilöllinen ainutkertaisuus kontra taide käsityömaisena ammattina.

Tiede, historiatiede ja objektiivisuus

Viime vuosikymmeninä voimistunut sosiaalinen tieteentutkimus on korostanut tieteen olevan kaiken muun inhimillisen toiminnan tavoin yhteisöllistä toimintaa, jonka tuloksena syntyvät tutkimukset ovat historiallisesti ja kulttuurisesti määräytyneitä. Näkemyksen taustalla on epistemologis-ontologinen käsitys todellisuuden sosiaalisesta ja kulttuurisesta konstituoitumisesta. Tieteenharjoitus on siten väistämättä kontekstisidonnaista: yhteiskunnalliset, henkilökohtaiset ja tieteensisäiset tekijät sulautuvat toisiinsa tavalla, joka kyseenalaistaa perinteisen ihanteen puolueettomasta tutkijasta ja arvovapaasta tieteestä.

Tieteen historiallis-sosiologisessa tutkimuksessa kontekstuaalisuuden korostus on johdattanut huomion esimerkiksi tiedeyhteisön sisäisiin henkilösuhteisiin ja ryhmäkuntaisiin intresseihin sekä tutkimuskohteiden, metodien ja teoreettisten perusoletusten kytkeytymiseen yhteen laajempien yhteiskunnallisten, poliittisten ja taloudellisten tekijöiden kanssa. Historiatieteellisessä keskustelussa on noussut vahvasti esiin näkemys historiankirjoituksen narratiivisesta luonteesta. Yhtäältä tutkimus on keskittynyt erilaisten diskursiivisten ja tekstuaalisten käytäntöjen sekä kielen tarkasteluun, toisaalta taas on korostettu, että jokainen historiatieteen lähde on jo sinänsä tulkintaa vaativa kertomus – esimerkiksi tiettyä pankkitiliä koskevat tilitiedot ovat

kertomuksia rahan ja tavaroiden vaihdosta, yhteyksistä ja suhteista.

Teemaan liittyviä näkökulmia ja ongelmakokonaisuuksia:

1. Yksittäisten tieteenalojen historiaa käsittelevä aate- ja oppihistoriallinen tutkimus
 - erilaiset tieteelliset yritykset perustella mm. rotu- ja sukupuolieroja (eugeniikka, seksologia, psykologia, lääketiede..)
 - tieteen rahoitukseen ja instituutioihin liittyvät kysymykset
 - poliittisten, uskonnollisten yms. tekijöiden vaikutukset yksittäisiin tutkijoihin/koulukuntiin
 - tieteelliset kiistat ja murrokset
2. Historiantutkimuksen itseymmärrys ja -kritiikki
 - historiografinen tutkimus
 - historiallisen tiedon problematiikka ja historian epistemologia
 - historiallisen tutkimuksen kerronnallisuus ja tulkinnanvaraisuus
 - tieteellisen historiantutkimuksen kriteerit
 - muut historiantutkimusta ja sen tehtäviä koskevat teoreettiset peruskysymykset

Konferenssin järjestelytoimikuntaan kuuluivat:

- FM Derek Fewster (dfewster@welho.com)
- FM Jyrki Hakapää (jyrki.hakapaa@helsinki.fi)
- FM Marja Jalava (marja.jalava@helsinki.fi)
- FK Markku Kekäläinen (markku.kekalainen@helsinki.fi)
- FM Märtha Norrback
- FM Peter Stadius (peter.stadius@helsinki.fi)
- FM Aleksanteri Suvioja (aleksanteri.suvioja@helsinki.fi)
- FL Henrika Tandefelt (henrika.tandefelt@helsinki.fi)

ENNEN JÄNYT
Historian tietosanomat